

Bij de discussie binnen de rijksoverheid over het verminderen van regels is gesuggereerd om de gemeentelijke kapverordening af te schaffen. Voor diverse gemeentebesturen een reden om deze verordening kritisch te bekijken. Veel groenbeheerders moeten, om kaalkap te voorkomen nieuw beleid uitstippelen: welke bomen mogen zeker niet verdwijnen? Een boom kan veelal worden gered als deze het predicaat 'monumentaal' heeft gekregen. Maar wanneer is een boom monumentaal? En is het voldoende om het behoud van de boom te waarborgen? Hieronder volgt een aantal overwegingen waarmee rekening moet worden gehouden alvorens de kapverordening af te schaffen.

Kapverordening of Lijst beschermde bomen?

GERRIT-JAN VAN PROOIJEN, PROHOLD

Veel werk

De gemeentelijke kapverordening is vaak een bron van discussies, ook bij particulieren. Mensen die overlast ondervinden van een boom in hun eigen tuin, ervaren het vaak als een ernstige belemmering van hun handelen als ze deze boom niet zomaar mogen verwijderen. Dat geldt zeker als ze die boom zelf in het verleden hebben geplant. Aan de andere kant ontstaat er veel weerstand bij omwonenden als opvallende bomen dreigen het veld te ruimen.

Voor gemeenten betekent een serieuze beoordeling van kapaanvragen veel werk. In de meeste gemeenten wordt een hoog percentage van de aangevraagde kapvergunningen verleend. Bij

weigering moeten voldoende argumenten worden aangevoerd om bezwaren of zelfs een gang naar de rechter te kunnen doorstaan.

De huidige manier van werken is voor veel gemeenten tijdrovend. Een alternatief is om voor het kappen van bomen strengere criteria te hanteren, zoals het aanpassen van de stamdiameter. In plaats van de veel gehanteerde diameter van 10 cm wordt bijvoorbeeld gekozen voor 25 cm. Ook wordt er bij het verlenen van een kapvergunning soms onderscheid gemaakt tussen bomen in voortuinen en bomen in achtertuinen en kan de oppervlakte van de tuin waarin de boom staat een rol spelen.

Ook zijn er gemeenten die ertoe overgaan een lijst van monumentale bomen op te stellen.

Afschaffing gemeentelijke kapverordening brengt extra werk mee

Criteria voor monumentale bomen

Basisvoorwaarden

1. De boom heeft een leeftijd van ten minste 50 jaar (een uitzondering kan gemaakt worden voor bijvoorbeeld een herdenkingsboom of een boom met een grote boomkundige waarde) en is door zijn verschijning beeldbepalend en onvervangbaar voor het karakter van de omgeving.
2. De boom mag niet in een onherstelbaar slechte conditie verkeren (d.w.z. de boom moet in beginsel weer in een redelijke conditie zijn te brengen), volledig verval van de boom is niet binnen 10 jaar te verwachten.

Specifieke voorwaarden (de boom moet ten minste aan één van de volgende voorwaarden voldoen)

1. De boom is in wetenschappelijk opzicht van grote waarde, vanwege soort en variëteit in combinatie met leeftijd, grootte en zeldzaamheid.
2. De boom is ecologisch van grote waarde, vanwege het belang van het (plaatselijke) ecosysteem. De boom biedt bijvoorbeeld plaats aan zeldzame dier- of plantensoorten, denk hierbij aan vleermuizen.
3. De boom is wetenschappelijk van grote waarde, doordat het een bijzonder zuivere vertegenwoordiger van één soort betreft (genereservoir).
4. De boom is cultuurhistorisch waardevol; het is een:
 - a. herdenkingsboom: geplant ter gelegenheid van een bijzondere gebeurtenis (bijvoorbeeld geboorte van een prins of prinses, een huwelijk of een jubileum);
 - b. markeringsboom: geplant ter markering, zoals grensbomen in het agrarisch gebied of bakenbomen langs rivieren;
 - c. kruis-/kapelboom: geplant naast een kapel of kruisbeeld om de locatie te benadrukken;
 - d. mythologische boom: speelt een belangrijke rol in mythen of legenden in de streek;
 - e. boom met een bijzondere snoeivorm (bijzondere knot- en leivormen);
 - f. boom met een bijzondere groeivorm (bijvoorbeeld meerstammig).
5. De boom is geadopteerd, bijvoorbeeld door de Bomenstichting of een school.
6. De boom is van grote waarde doordat het een bijzonder fruitras is, bijvoorbeeld de sterappel.

Over het verwijderen van een boom als deze zou geen discussie mogen ontstaan.

Ook toekomstige monumentale bomen verdienen extra bescherming.

foto's: Gerrit-Jan van Prooijen

Lijst monumentale bomen

Om te voorkomen dat alle bomen bij afschaffing van de kapverordening vogelvrij worden verklaard, kan een lijst opgesteld worden met daarop de belangrijkste bomen in de gemeente waaraan een kapverbod is gekoppeld. Bij het opstellen van zo'n lijst moet eerst duidelijk worden gedefinieerd wanneer een boom 'monumentaal' is. Daarbij kunnen bijvoorbeeld de hier naast staande criteria worden gehanteerd.

Het is de vraag of alleen monumentale bomen die aan bovenstaande criteria voldoen beschermd zouden moeten worden, of dat de groep beschermwaardige bomen groter zou moeten zijn. Naast 'monumentale bomen' zijn er in elke gemeente bomen te vinden die de potentie hebben om tot monumentale bomen uit te groeien. Moeten deze bomen niet ook beschermd worden? Daarnaast kennen gemeenten belangrijke boomstructuren waarvan het de bedoeling is dat bomen op die plaats duurzaam uitgroeien. Hoe kunnen we die bomen beschermen?

Kortom, met alleen een lijst van monumentale bomen wordt slechts een klein deel van de bomen daadwerkelijk beschermd, terwijl voor een toekomstgericht, duurzaam boombeheer veel meer bomen bescherming zouden verdienen. De lijst met beschermde bomen zou dan heel wat meer bomen moeten omvatten dan alleen de bijzondere, oude en grote bomen.

Aandachtspunten lijst beschermde bomen

Om een complete lijst van beschermde bomen te kunnen opstellen, moeten dus allereerst heel duidelijke criteria worden geformuleerd waaronder precies die bomen vallen die we duurzaam willen beschermen. Het gehele bomenbestand van de gemeente en van particulieren binnen die gemeente moet vervolgens aan de te hanteren criteria worden getoetst. Hierdoor ontstaat een conceptlijst van beschermde bomen. Over deze lijst zal vanzelfsprekend met boomeigenaren en andere betrokkenen moeten worden overlegd. Eigenaren moeten de gelegenheid hebben om bezwaar tegen opname van hun boom op de lijst kenbaar te maken. Pas na afhandeling van die bezwaren kan een besluit over een definitieve lijst worden genomen.

Flankerend beleid

Zijn we er nu als we zo'n lijst hebben opgesteld? Nee. Het kan natuurlijk gebeuren dat een boom op de lijst een risico gaat opleveren voor zijn omgeving, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van houtrot veroorzakende schimmels. Op dat moment moet alsnog getoetst worden of het risico reëel is en of de boom van de lijst kan worden afgevoerd zodra het kapverbod is opgeheven. Voor een kleiner aantal bomen zal dus toetsing blijven gelden.

Daarnaast is opname op de lijst geen garantie dat er niets nadeligs met een boom gebeurt. Hoe vaak komt het niet voor dat bomen tijdens graafwerkzaamheden voor kabels en leidingen of bij straatwerkzaamheden ernstige schade oplopen, met versneld afsterven tot gevolg? Flankerend beleid gericht op bescherming van bomen is dus heel belangrijk. Deze bescherming moet zich niet alleen richten op praktische maatregelen bij het uitvoeren van werkzaamheden, maar juist ook op de planfase. Voor iedereen die zich bezighoudt met inrichting en beheer van de openbare ruimte moet duidelijk zijn waar de beschermde bomen staan en op welke manier er rekening moet worden gehouden met deze bomen.

Conclusie

Aan het zonder meer afschaffen van de gemeentelijke kapverordening kleven grote risico's. Als gemeenten echter kiezen voor afschaffing gekoppeld aan het invoeren van een lijst met beschermde bomen, dan moeten ze zich realiseren dat ze zich hiermee veel werk op de hals halen. Een goed zicht op het aanwezige bomenbestand en de kwalitatieve kenmerken daarvan is een eerste vereiste. Daarnaast moet een gemeente bepalen welke bomen en boomstructuren van groot belang zijn. Tot slot zal er ook een goed boombeschermingsbeleid van planvorming tot realisatie gevoerd moeten worden. Pas als al die zaken op orde zijn, is het vervangen van de kapverordening door een kapverbod dat voor een lijst met beschermde bomen geldt, te overwegen.

Een lijst van monumentale bomen beschermt slechts een klein deel van de bomen